

PATARIMAI, KAIP DIRBTI SU MOKINIAIS, TURINČIAIS AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMŲ

- Naudodami simbolius/paveikslėlius ar skirdami erdves tam tikroms veikloms klasėje sukurkite aiškią struktūrą.
- Pripažindami vaiko poreikį turėti asmeninę erdvę parenkite individualią darbo vietą.
- Naudokite vizualines dienvakarės ir veiklų sąrašus.
- Atkreipkite dėmesį į apšvietimą, triukšmą ir pan.
- Įgūdžius formuokite paeiliui po vieną, vienu metu formuokite tik vieną įgūdį.
- Stenkitės būti pozityviai nusiteikę ir turėti kantrybės – išlikite ramūs, bet lankstūs.
- Kiekvieną kartą į vaiką kreipkitės vardu; jie gali nesuprasti, kad sąvoka „visi“ taikoma ir jiems.
- Mokykite atpažinti ir suprasti kitų žmonių elgesį, emocijas ir kūno kalbą.
- Nesitikėkite akių kontakto ir nebandykite pasukti vaiko galvos, kad jis žiūrėtų į jus.
- Stenkitės, kad žodinės instrukcijos būtų trumpos ir paprastos.
- Mokykite socialinio bendravimo pasinaudodami istorijomis (pasakojimais).
- Mokykite suprasti ir naudoti pajuokavimus, kalambūrus, metaforas.
- Nepritarkite vaiko netinkamam elgesiui, bet ne pačiam vaikui.
- Nustatykite aiškias elgesio ribas.
- Pokyčiams, naujiems dalykams ruoškite vaiką iš anksto.
- Kur galima, pasinaudokite kompiuterine įranga.
- Stenkitės palaikyti pastovų ryšį su tėvais, kalbėkitės su jais apie vaiką.
- Svarbu, kad visi mokyklos darbuotojai pažintų mokinių elgesio ypatumus ir žinotų, kas gali išprovokuoti nepageidaujamą elgesį, bei gebėtų tinkamai į tai reaguoti.
- Taisyklės kiekvienam:
 - taisyklės turi būti konkrečios ir aiškiai apibrėžiančios elgesį;
 - taisyklės turi būti vizualizuotos;
 - kiekvienas privalo laikytis taisyklių;
 - visi turi būti supažindinti su taisyklių išimtimis;
 - būkite tikri, kad visi žino taisykles;
 - su taisyklėmis supažindinkite mokinių tėvus.

REKOMENDACIJOS REGOS SUTRIKIMĄ TURINTIEMS MOKINIAMS

- Rekomenduojama kalbėti labai aiškia kalba, nurodant detales (pvz.: viršutiniame kairiajame puslapio kampe; tau iš kairės, ir pan.).
- Mokytojas turėtų perskaityti, komentuoti viską, kas rašoma lentoje.
- Kalbant su mokiniais klasėje, rekomenduojama kreiptis į juos vardais.
- Siūloma naudoti ypač veiksmingus patyriminius metodus, kurie padeda susieti sąvoką su vaizdiniu (pvz., realių daiktų tyrinėjimas, mūšių inscenizacijos naudojant modeliukus ar vaidinant, pilių, medinių, mūrinių pastatų statyba, ugnikalnių, krioklių modeliai, upių, ežerų susiformavimo eksperimentai, drabužių iš įvairių pasaulio dalių tyrinėjimas, susipažįstant su skirtingomis kultūros apraiškomis, naudojami įvairių objektų, pavyzdžiui, Saulės sistemos planetų, 3D modeliai ir pan.).
- Pateikiant naują informaciją, ypač vaizdinę (3D objektą, modelį ar pan.), patartina skirti papildomo laiko objektui atidžiai apžiūrėti.
- Planuojant pamoką reikėtų atsižvelgti į mokinio skaitymo ir (arba) rašymo greitį, laiką, reikalingą naudotis techniniu įrenginiu, į akių nuovargį ir gebėjimą orientuotis tekste ir pailginti užduoties atlikimo laiką ir (arba) sumažinti užduočių apimtį.
- Visa mokomoji medžiaga (ne tik vadovėliai, bet ir padalomoji bei visa papildoma medžiaga) turėtų būti parengta tinkamu formatu, remiantis individualiu poreikiu ir naudojantis Europos aklujų sąjungos rekomendacijos dėl aiškaus šrifto.
- Jei pateikiama skaitmeninė mokymo medžiaga, ji turėtų būti parengta tinkamu ekrano skaitymo programoms formatu. Mokinio naudojama ekrano skaitymo programa negali perskaityti grafinės (piešinių) informacijos.
- Rekomenduojami tekstiniai failų formatai: TXT, DOC, DOCX, ar panašūs. Galimas taisyklingai suformuotas PDF formatas. Negalimi grafiniai failų formatai: JPG, PDF (skanuotas) ar panašūs.
- Pateikiant vaizdo įrašus svarbu, kad mokinys aiškiai girdėtų komentarą ar pokalbį, o kai kuriais atvejais rekomenduojama pateikti ekrane vykstančių įvykių garsinį vaizdavimą. Kad mokinys geriau pasinaudotų vaizdo įrašu, rekomenduojama suteikti jam galimybę peržiūrėti jį prieš pamoką, kad būtų galima žiūrėti į ekraną iš arti ir (arba) klausytis neblaškant dėmesio. Parenkant vaizdo įrašus, siūloma pasirinkti tokius, kuriuose pateikiamas aiškus žodinis vaizdavimas, ir vengti tokių, kuriuose remiamasi vaizdais.
- Mokant akluosius reikėtų naudoti reljefinius žemėlapius su paaiškinimais Brailio raštu, reljefinius gaublius su garso funkcija. Silpnaregiams mokiniams svarbu parinkti ryškių, kontrastingų spalvų žemėlapius, nes kai kuriems regos sutrikimų turintiems vaikams sunku arba visai neįmanoma atskirti tam tikras spalvas arba du skirtingus tos pačios spalvos atspalvius.

- Diagramas, histogramas rekomenduojama supaprastinti ar perbraižyti naudojant specialiąsias mokymo priemones taip, kad jos būtų suprantamos mokiniui arba jų informaciją galima pateikti žodiniu apibūdinimu.
- Atliekant matavimo užduotis, kurios apima tokius įgūdžius, kaip laiko nurodymas, matavimas liniuote ar mastelio, trupmenų ir sveikųjų skaičių supratimą, siūloma naudoti specialiąsias priemones (liniuote, metru su iškilėmis linijomis, apskritu matlankiu ir pan.).

Skaitymas ir rašymas.

- Siūloma (ypač pradinėje mokykloje) parinkti tinkamas kanceliarines priemones silpnaregiams mokiniams: lapus ryškiomis linijomis, storesnę liniją brėžiančius rašiklius.
- Svarbu suteikti galimybę naudotis kuo įvairesne, kasdienybėje jam neprieinama skaitymo medžiaga (pvz.: tekstais iš žurnalų, laikraščių, maisto pakuočių, restoranų valgiaraščių, lankstinukų, reklamos viešajame transporte ir pan.).
- Kiekvienai skaitymo užduočiai atlikti mokinys turėtų naudotis asmenine teksto kopija (jis negali dalintis su bendraklasiais).

REKOMENDACIJOS MOKYMOSI SUTRIKIMŲ (BENDRŲJŲ, SPECIFINIŲ, NEVERBALINIŲ) TURINTIEMS MOKINIAMS

BENDRIEJI MOKYMOSI SUTRIKIMAI

Ugdymą organizuoti ir ugdymo turinį pritaikyti vadovaujantis įtraukiojo ugdymo principais:

- mokymo(-si) tikslus orientuoti į individualių mokinio galių realizavimą,
- mokymosi(-si) metodus, būdus ir priemones parinkti atsižvelgiant į mokymosi stilių, individualią pažintinę raidą ir poreikius, įprastinius ugdymosi metodus ir būdus derinti su alternatyviais,
- ugdymo turinio pritaikymą orientuoti į mokymo(-si) paramą ir švietimo pagalbos teikimą, įveikiant mokymosi kliūtis;

Šiems mokiniams rengiami Individualus ugdymo bei pagalbos mokiniui planai (gali būti apjungiami), gali būti pritaikomos bendrojo ugdymo programos, kuriose numatomi ugdymo turinio pritaikymo tikslai ir pagalbos būdai bei formos.

- ✓ Pritaikant ugdymo aplinką parinkti tinkamą, kuo mažiau dėmesį blaškančią ugdymo vietą klasėje;
- ✓ Mokomąją medžiagą pritaikyti atsižvelgiant į mokinio galias ir poreikius, ugdymo tikslus ir pritaikomos programos turinį;
- ✓ Raštu pateiktas užduotis perskaityti ar įgarsinti, naudojant informacines technologijas;
- ✓ Viešo kalbėjimo užduotis atlikti mokiniui įprastoje aplinkoje su pažįstamais asmenimis;
- ✓ Aktyvuoti mokinio domėjimąsi mokymusi, planuojant interesus atitinkantį tikėtinų mokymosi sėkmių ir iššūkių balansą (kad užduotys nebūtų per lengvos ar per sunkios);
- ✓ Mokyti naudotis veiklos planu (rašytinėmis ir vizualinėmis instrukcijomis, jų sekomis, užduočių atlikimo schemomis);
- ✓ Sistemingai ir nuosekliai mokyti ugdymosi procese naudotis papildomomis priemonėmis (schemomis, lentelėmis, grafikais, diagramomis, taisyklėmis algoritmais ir pan.).
- ✓ Naujai pateikiamą informaciją sieti su turimomis žiniomis ir individualia praktine patirtimi.
- ✓ Sistemingai kartoti ir įtvirtinti išmoktą medžiagą.
- ✓ Mokyti mokyti: rasti, išskirti ir pabraukti esminę informaciją, pagrindinę mintį, ją pasižymėti.
- ✓ Rišliosios kalbos plėtotę skatinti inicijuojant mokinio pasakojimus apie emociškai pozityvią ir aktualią jam asmeninę patirtį;
- ✓ Teksto analizės užduotyse mokyti nustatyti ir įvardinti pagrindinius personažus, atpasakoti įvykių sekas, apibendrinti, suprasti pasekmes.
- ✓ Nurodymus, paaiškinimus ir instrukcijas pateikti įvairiais būdais (pvz., audialiniu, vizualiniu ir kt.)

- ✓ Perteikiant informaciją, daryti trumpos pauzės, kad mokinys(ė) turėtų daugiau laiko informacijai suprasti;
- ✓ Sudėtingesnes užduotis išskaidyti į etapus, įsitikinti, ar mokinys suprato, ką ir kaip reikia atlikti, mokyti pasižymėti veiksmų seką;
- ✓ Pateikti užduoties atlikimo pavyzdžių, o mokantis atlikti užduotį pagal pavyzdį, teikti individualią pagalbą;
- ✓ Kurti teigiamus emocinius santykius, palaikyti akių kontaktą su vaiku (žinoma, jei jis priimtinas moksleiviui(ei)),
- ✓ Sistemingai mokyti klausti, jei nesupranta nurodymų, paaiškinimų, instrukcijų;
- ✓ Lavinti dėmesio sukaupimo ir išlaikymo gebėjimus, skatinant susikaupti tiek laiko, kiek jis(ji) tik pajėgia, palaipsniui pailginant susikaupimo periodą, už kurį paskatinama;
- ✓ Daug dėmesio skirti mokymui apibūdinti, lyginti, klasifikuoti, atlikti nuoseklius veiksmus: kopijuoti, kirpti, rašyti rankraščiu, jungti detales į visumą, visumą išskaidyti į dalis ir pan.

Specifiniai mokymosi sutrikimai

Taikyti *kartojimo* (informacijos atranka ir įsisavinimas), *plėtojimo* (ankstesnių žinių integravimas su pateikta medžiaga), *organizavimo*, *informacijos sisteminimo* (informacijos atrinkimas ir teminių ryšių kūrimas darbinėje atmintyje), *afektyvines* (išsiblaškymą keliančių veiksmų sumažinimas) strategijas (Weinstein ir Mayers).

- ✓ Taikyti *mokinių bendradarbiavimo* (projektinė veika, darbas grupėse - kai pasiskirstoma darbo dalimis ir sukuriamas bendras produktas, kai kiekvienas mokinys pagal savo galimybes, gebėjimus ir stiprybes prisideda prie galutinio rezultato), *bendraamžių pagalbos* (mokiniai, mokydami vieni kitus, padėdami vieni kitiems, kartu mokosi patys) strategijas.
- ✓ Struktūruoti kiekvieną pamoką: kiekvienos pamokos pradžioje *žodžiu ir vaizdu* pristatyti, ko bus mokomasi, mokiniui aiškiai pažymėti, kokios užduotys turi būti atliktos, naudoti tarpinį atsiskaitymą atliekant užduotis.
- ✓ Sudėtingiausių dalykų mokyti pamokos pradžioje.
- ✓ Leisti mokiniui pačiam nusistatyti darbo tempą. Skirti daugiau laiko užduotims atlikti.
- ✓ Ugdomąją medžiagą pateikti įvairiais būdais (vaizdu, garsu, judesiu), remtis pavyzdžiais iš gyvenimo, artimos aplinkos.
- ✓ Kuo dažniau naudoti teigiamus vertinimus, paskatinimus už gerai atliktą užduotį ar jos dalį.
- ✓ Ugdyti pasitikėjimą savimi, padėti pajusti savo vertę. Pamokose įtraukti užduočių, kurios leistų mokiniams atskleisti jų stiprybes.
- ✓ Leisti atsitraukti nuo veiklos, pajudėti, jei mokinys nebėgali susikaupti ir atlikti užduoties.
- ✓ Jei mokinys atlieka visas skirtas užduotis, nebeduoti papildomų užduočių, o leisti pasirinkti veiklą, motyvuojančią mokinį, bet netrukdančią klasei.

✓ Mokymosi motyvacija mažėja, kai užduotys yra per sudėtingos arba kai mokinys nesulaukia „atlygio“ (įvertinimo) už atliktas užduotis.

✓ Neatlikta ir neįvertinta užduotis mažina motyvaciją atlikti kitas užduotis ir stengtis jas atlikti teisingai. Todėl:

- pradėti nuo lengvos užduoties, kurią atlikdamas mokinys patirtų sėkmę;

- pamažu, bet užtikrintai stiprinti žinias ir gebėjimus (vienu metu įtvirtinant po 1-2 taisykles, veiksmų atlikimo sekas ar pan.).

Vėliau, jei prireiks, leisti naudotis paties susidarytais taisyklių rinkiniais;

✓ Personalizuoti, suasmeninti užduotis (sieti su mokinio domėjimosi sritimi ar artimiausia aplinka).

✓ **Rekomendacijos ugdant specifinį skaitymo mokymosi sutrikimą turintį mokinį:**

✓ Esant galimybei, parinkti tekstą, kurį skaityti būtų patogiau (didesni tarpai tarp eilučių, didesnis šriftas. Lengviausiai skaitomi tekstai, spausdinti „Arial“, „Verdana“ šriftu. Vengti pasvirojo šrifto).

✓ Skaitomą tekstą dengti skaidria (permatoma) spalvota kortele, mažinančia popieriaus lapo ir raidžių kontrastą.

✓ Dengti eilutę po skaitoma eilute. Sudėtingesnės struktūros žodžius suskirstyti skiemenimis.

✓ Skaitomame tekste papildomai pažymėti painiojamas raides (k-g, š-ž, p-b, t-d – vienu metu tik vieną porą painiojamų raidžių, kai jos įsitvirtins – kitą porą ir t.t.)

✓ Lavinant skaitymo techniką, atskirti užduotis: kai lavinamas skaitymas, susitelkti tik į skaitymą, kai teksto suvokimas – neakcentuoti skaitymo klaidų.

✓ Daugiau laiko skirti užduotims, kuriose yra skaitymo dalis. Žodžių iškodavimas (perskaitymas) iš mokinio atima labai daug laiko ir jėgų, todėl mažinkite skaitomo teksto apimtį, prioritetu laikydami skaitymo kokybę. Likusį neperskaitytą tekstą mokinys galėtų išklaudyti.

✓ Įsimintiną informaciją pateikti kuo įdomiau: vaizdiniu, emociniu būdu, remiantis mokinio turima patirtimi.

✓ Įsitikinti, ar mokinys tiksliai suprato svarbiausią žodinę informaciją (tekstinio uždavinio sąlygą, užduotį, instrukciją, svarbiausią dalyko informaciją), skaitomų ar išgirstų žodžių prasmę.

✓ Svarbias užduotis ar uždavinių sąlygas perskaityti garsiai, pažymėti svarbiausius tekstinio uždavinio ar užduoties elementus.

✓ Mokyti įsiklausyti į trumpus ir paprastus nurodymus, ir juos pakartoti, pasakyti savo žodžiais (interpretuoti). Nurodymus ir užduotis formuluoti ramiai, aiškiai, tinkamu tempu ir etapais (atlikus vieną dalį, paaiškinti kitą).

✓ Žodinę informaciją susieti su vaizdine medžiaga.

✓ Sudaryti skaitomo teksto planą, apibendrinimą, leisti juo naudotis mokiniui pasakojant.

- ✓ Kūrinius, kuriuos mokinys turi žinoti, bet jam sunku perskaityti, leisti išklausyti (skaito klasės draugai, šeima, klausomasi įrašų).
- ✓ Leisti klasėje analizuojamus sudėtingesnius tekstus iš anksto persiskaityti namie (perskaito pats ar šeimos nariai).
- ✓ Klausimus, į kuriuos reikės rasti atsakymus klausantis teksto, pateikti darbo pradžioje.
- ✓ Pažymėti skaitomo teksto vietas, kuriose gali būti svarbi informacija.
- ✓ Papildomos literatūros skaitymo užduotį keisti į įgarsintų knygų klausymą arba derinti klausymą ir knygos teksto sekimą.
- ✓ Neprašyti atsakinėti, kalbėti viešai, prieš klasę, jei manote, kad mokinys gali klusti.
- ✓ Skirti daugiau laiko užduočių atlikimui. Kokybės siekti kiekybės sąskaita.

Rekomendacijos ugdant specifinį rašymo mokymosi sutrikimą turintį mokinį:

- ✓ Mažinti rašto darbų apimtis. Kai kuriuos rašto darbus leisti atsiskaityti žodžiu.
- ✓ Padėti mokiniui pradėti užduotį (parodyti atlikimo pavyzdį).
- ✓ Teksto kūrimo raštu darbus leisti rašyti iš anksto paruoštose formose (jose turi būti struktūruotai pateiktos tam tikros dalys, pateikiami klausimai, į kuriuos atsakydamas mokinys galėtų tinkamai atlikti užduotį).
- ✓ Nereikalauti rašyti sudėtingos konstrukcijos sakiniams. Leisti rašyti mažesnės apimties rašto darbus.
- ✓ Atskirti užduotis: kai lavinama rašysena, dėmesį sutelkti tik į raidžių rašymą, kai vertinamos žinios – į žinias.
- ✓ Mokant rašyti žodį be klaidų naudoti strategiją *žiūrėk - pridenk - rašyk - pasitikrink*.
- ✓ Jei reikia, lapuose paryškinti linijas.
- ✓ Leisti mokiniui tyliai sau diktuoti užrašomus žodžius.
- ✓ Kartu su mokiniu sudaryti ir pamokų bei žinių patikrinimo metu leisti naudotis taisyklių rinkiniais, lentelėmis, atmintinėmis, schemomis.
- ✓ Pamokų metu pateikti trumpas, aiškas, papildoma informacija neperkrautas užduotis.
- ✓ Vengti skirti kontrolinių darbų, rašinių perrašinėjimo užduočių.
- ✓ Nereikalauti dailaus rašto arba leisti tekstą rašyti kompiuteriu.
- ✓ Kai kurias užduotis pakeisti taip, kad nereikėtų daug rašyti, o atlikti testo būdu ar iš anksto pateiktoje formoje įrašyti trūkstantus elementus.

Rekomendacijos ugdant specifinį matematikos mokymosi sutrikimą turintį mokinį:

- ✓ Skirti daugiau laiko užduotims atlikti ar sumažinti panašių pratimų skaičių.
- ✓ Perskaityti ir paaiškinti užduotis garsiai. Naudoti konkrečius pavyzdžius, siejančius matematiką su artima aplinka ar mokinio turima patirtimi.

- ✓ Naudoti vaizdinę medžiagą sprendžiant uždavinius.
- ✓ Užduotis pateikti etapais, išsitingai, įdomiai. Naudoti tarpinį atsiskaitymą.
- ✓ Padėti naują informaciją susieti su jau turimomis žiniomis.
- ✓ Skirti daugiau laiko pasižymėti esminę informaciją, mokyti susidaryti schemas, užrašus, priminimus.
- ✓ Sumažinti mechaniškai nurašomos informacijos kiekį (naudoti kopijuotas ar spausdintas užduotis).
- ✓ Pamokų metu leisti naudotis papildomomis priemonėmis (skaičiuotuviu, daugybos lentele, formulėmis, sprendimų pavyzdžiais).

Neverbaliniai mokymosi sutrikimai

- ✓ Taikyti *kartojimo* (informacijos atranka ir įsisavinimas), *plėtojimo* (ankstesnių žinių integravimas su pateikta medžiaga), *organizavimo*, *informacijos sisteminimo* (informacijos atrinkimas ir teminių ryšių kūrimas darbinėje atmintyje), *afektyvines* (išsiblaškymą keliančių veiksnių sumažinimas) strategijas (Weinstein ir Mayers).
- ✓ Taikyti *mokinių bendradarbiavimo* (projektinė veika, darbas grupėse - kai pasiskirstoma darbo dalimis ir sukuriamas bendras produktas, kai kiekvienas mokinys pagal savo galimybes, gebėjimus ir stiprybes prisideda prie galutinio rezultato), *bendraamžių pagalbos* (mokiniai, mokydami vieni kitus, padėdami vieni kitiems, kartu mokosi patys) strategijas.
- ✓ Pradėti nuo paprastesnių pritaikymų (įprastų ugdymo strategijų, metodų, veiklų pritaikymo), neskubant keisti ugdymo tikslų;
- ✓ Mokomąją medžiagą pateikti nuosekliai sunkėjančia tvarka (nuo paprasčiausių iki sudėtingesnių užduočių). Tuomet pritaikymai galės rasti tik ten, kur mokinys patirs sunkumų.
- ✓ Planuojant ugdymo procesą remtis gera mokinio girdimąja atmintimi.
- ✓ Vartoti konkrečias žodines instrukcijas. Mokydamasis naują medžiagą mokinys jas geriau supras, nei paremtas vaizdinėmis priemonėmis, palyginimais, metaforomis, užuominomis.
- ✓ Aiškiai suformuluoti ir nurodyti mokiniui veiklos tikslą, uždavinius, darbo etapus.
- ✓ Didesnės apimties užduotis skaidyti dalimis, įvertinti kiekvieną atliktą užduoties dalį.
- ✓ Vengti vizualine informacija perkrauto ir motorinių įgūdžių reikalaujančio mokymo turinio.
- ✓ Pritaikyti rašymo priemones ir rašymo užduotis (patogi laikyti, didesnė rašymo priemonė, daugiau vietos rašymo užduočiai atlikti, paryškintos, platesnės eilutės ir paraštės).
- ✓ Leisti mokiniui tyliai žodžiu komentuoti savo neverbalinę veiklą.
- ✓ Prieš skaitant tekstą, užduoti klausimus, kurie padėtų suprasti skaitomą tekstą, nustatyti priežasties-pasekmės ryšius.
- ✓ Įsitikinti, ar mokinys suprato skaitytą tekstą. Jei ne, paaiškinti kuo paprasčiau.

- ✓ Įtvirtinti sąvokas, nusakančias padėtį erdvėje, kiekį, dydį ir kitas lyginamąsias charakteristikas, prielinksnių reikšmes.
- ✓ Padėti ir pratinti tiksliai užsirašyti aritmetinių veiksmų atlikimo užduotis, nes dažnai skaičiavimo klaidos atsiranda dėl netikslaus veiksmo užrašymo.
- ✓ Didesnių sunkumų mokinys gali patirti suprasdamas geometrijos, statistikos pradmenis. Žodžiu pakomentuoti diagramas, schemas, lenteles, pažymėti jose svarbiausią informaciją; mokant geometrijos naudoti trimates geometrines figūras, pažymėti svarbiausias šių figūrų dalis, žodžiu aptarti jų sandarą; geometrines figūras sieti su artimoje aplinkoje esančiais daiktais.
- ✓ Geografijos, istorijos pamokose papildomai žodžiu paaiškinti žemėlapiuose pateiktą informaciją.
- ✓ Dailės pamokose daugiau dėmesio skirti kūrybinei saviraiškai, nei tiksliam daiktų atvaizdavimui.
- ✓ Fizinio ugdymo pamokose siekti saugiai atlikti mokinio galias atitinkančius pratimus, pamažu pereinant prie sudėtingesnių; atidžiai įvertinti mokinio galimybes dalyvauti komandiniuose žaidimuose ar parinkti tinkamiausią poziciją žaidime.

REKOMENDACIJOS MOKYMOSI SUNKUMŲ TURINTIEMS MOKINIAMS

Ugdymo organizavimas ir ugdymo turinio pritaikymas, vadovaujantis įtraukiojo ugdymo principais:

- ✓ mokymo(-si) tikslai orientuoti į individualių mokinio galių realizavimą;
- ✓ ugdymo turinio pritaikomas orientuojantis į mokymo(-si) paramą ir švietimo pagalbos teikimą, įveikiant mokymosi kliūtis;
- ✓ naujai pateikiama informacija siejama su turimomis žiniomis ir individualia mokinio praktine patirtimi;
- ✓ mokymosi(-si) metodai, būdai ir priemonės parenkami atsižvelgiant į mokymosi stilių įvairovę, individualią mokinio pažintinę raidą ir ugdymosi poreikius, įprastinius ugdymosi metodus ir būdus derinant su alternatyviais.

Ugdymo plano pritaikymas parengiant Individualų ugdymo planą, kurio sudėtinė dalis yra pagalbos mokiniui planas, jame numatant BP turinio pritaikymo tikslus, pagalbas ir paslaugas ugdymo procese, kitų specialistų teikiamas pagalbas, didinančias ugdymo veiksmingumą, pasiekimų ir pažangos vertinimo strategijas ir kt.

Ugdymosi poreikių tenkinimas grindžiamas šiais principais:

- ✓ orientacijos į mokinį ir jo gerovę – sprendimai priimami siekiant užtikrinti geriausius mokinio interesus ir tinkamą pagalbą, nulemtą konkrečių poreikių, o ne mokinio poreikiai priderinti prie turimų paslaugų;
- ✓ universalumo – bet kuris specialistas, dirbantis su mokiniu, tėvais (globėjais, rūpintojais) pastebi tam tikrus nerimą keliančius veiksnius/požymius;
- ✓ subsidiarumo – pagalba pirmiausia teikiama ten, kur yra mokinys, kiekvienas su mokiniu dirbantis specialistas stengiasi mokiniui padėti pagal savo kompetenciją;
- ✓ pasidalintos atsakomybės – visi su mokiniu ir jo šeima dirbantys specialistai turi bendrą atsakomybę už laiką, tinkamą bei kokybišką pagalbą, teikiamą mokiniams ir jų šeimoms;
- ✓ komandinio darbo – dauguma mokinių patiriamų problemų yra kompleksinės, todėl ir teikiama pagalba apima įvairias pagalbos rūšis, skirtingų sričių paslaugas ir galimybes;
- ✓ pagalbos savalaikiškumo – mokinys turi gauti laiką ir tinkamą pagalbą;
- ✓ pagalbos pagrįstumo – priimami sprendimai pagrįsti įrodymais, besiremiančiais mokinio ugdymosi poreikių įvertinimu, kuris yra ne vienkartinis, o nuolatinis, nuolat peržiūrimas procesas.

Šios grupės mokiniai dažniausiai ugdomi pagal Bendrąsias ugdymo programas, teikiant jiems švietimo pagalbą, kurios poreikį įvertina ir rekomenduoja pedagoginė psichologinė tarnyba. Jei pedagoginėje psichologinėje tarnyboje įvertinti mokymosi sunkumai pasireiškia kartu su

negalėmis ar sutrikimais, Bendrosios ugdymo programos gali būti pritaikomos arba individualizuojamos.

Besimokantys ne gimtąją kalbą arba gyvenantys kitoje kultūrinėje/kalbinėje aplinkoje

Ugdymo turinio ir metodų pritaikymas:

- ✓ mažinant/ribojant pateikiamos kalbinės informacijos apimtį,
- ✓ ugdant *pažinimo, socialinę emocinę ir sveikos gyvensenos, kultūrinę ir kūrybinę kompetencijas*, kuomet daugiau informacijos pateikiant vizualiniais ir kinesteziniais būdais, naudojant daug įvairių vaizdinių priemonių, darant pauzes pateikiant naują kalbinę informaciją, kad mokinys(ė) turėtų laiko informacijai suprasti, raštu pateiktas užduotis perskaitant ar įgarsinant ir pan. ugdant *komunikavimo* kompetenciją:
- ✓ intensyviai plėtojant mokinio naujai mokomos kalbos supratimą (pasyvų žodyną), leksiką (aktyvų žodyną), kalbos gramatinės sandaros supratimą, lavinant kalbėjimo ir tekstų kūrimo kalbinius gebėjimus;
- ✓ derinant mokytojo teikiamą mokomąją paramą (angl. scaffolding) su kitų specialistų ar mokytojų (coteaching);
- ✓ iki prieinamumo trumpinant amžiaus normai skirtos apimties tekstų skaitymo, analizavimo ir suvokimo užduotis;
- ✓ mažinant teksto kūrimo užduočių apimtį;
- ✓ klausymo gebėjimų ir teksto analizės įgūdžių ugdymui naudojant informacines technologijas;
- ✓ viešo kalbėjimo užduotis atliekant mokiniui įprastoje, psichologinės įtampos nekeliančioje aplinkoje;
- ✓ skiriant daugiau laiko kalbinėms užduotims atlikti;
- ✓ mokyti ir skatinti klausti, jei nesupranta nurodymų, paaiškinimų, instrukcijų.

Sulėtėjusi raida

- ✓ Kelti trumpalaikius ir konkrečius ugdymo tikslus, pritaikyti mokomąją medžiagą, mokymo metodus ir būdus prie mokinio galimybių.
- ✓ Užtikrinti ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remtis mokinio individualia pažanga ir orientuotis į jo gabumus ir stiprybes.
- ✓ Kurti palaikantį, padrąsinantį santykį su mokiniu.
- ✓ Pastebėti mokinio gebėjimus ir jais remtis ugdymo procese.
- ✓ Parinkti tinkamą darbo vietą klasėje (kiek įmanoma apriboti pašalinius dirgiklius aplinkoje, ant suolo palikti tik pamokai reikalingas priemones).
- ✓ Supažindinti ir skatinti laikytis elgesio klasėje taisyklių.

- ✓ Rasti dermę tarp mokymosi, kaip žaidimo ir mokymosi, kaip pareigos, mokymosi procesą pajvairinti žaidybiniais elementais, kaitalioti daugiau pastangų reikalaujančią mokomąją veiklą su tikslingai parinktu žaidimu.
- ✓ Lavinti dėmesį (spalvinimas, taškų sujungimas, mozaikos). Kartu lavėja smulkioji motorika, akies-rankos koordinacija.
- ✓ Sudėtingesnes užduotis, instrukcijas skaidyti dalimis. Atliktą darbo dalį įvertinti ir toliau skirti kitą darbo dalį. Taip būtų galima išvengti darbo viduryje atsirandančių klaidų, kurios trukdytų teisingai atlikti visą užduotį, o mokinys jaustųsi labiau motyvuotas atlikti keletą mažesnių užduočių, nei vieną didelę ir sudėtingą.
- ✓ Renkantis vaizdinę medžiagą, pirmenybę teikti realioms daiktams, mokomiesiems filmams, vėliau – paveikslėliams, schemoms.
- ✓ Daugiau laiko skirti paruošiamosioms rašymo, skaitymo, skaičiavimo užduotims.
- ✓ Mokyti teisingai/tinkamai laikyti rašymo priemonę, žirkles, kitus mokymo procese naudojamus įrankius.
- ✓ Lavinti garsinės analizės ir sintezės įgūdžius (sakinyš-žodis-skiemuš-garsas, garsas-skiemuš-žodis-sakinyš).
- ✓ Turtinti aktyvųjį ir pasyvųjį žodyną (žodžiai, reiškiantys daiktą, veiksmą, ypatybę, apibendrinantys žodžiai ir kt.).
- ✓ Skatinti stebėti ir analizuoti artimiausią aplinką, nustatyti priežasties-pasekmės ryšius.
- ✓ Formuoti erdvės ir laiko vaizdinius.

Sveikatos problemos

- ✓ Organizuoti ugdymą užtikrinant prieinamumą ir galimybę šalinti akademinį atsilikimą.
- ✓ Pritaikyti ugdymo turinį, metodus ir priemones, remiantis individualiais vaiko pajėgumais.
- ✓ Glaudžiai bendradarbiauti su mokinio tėvais, laikytis gydytojų rekomendacijų.

Nepalankūs aplinkos veiksniai

Mokymosi sunkumus, kylančius dėl nepalankių aplinkos veiksnių, galėtų padėti įveikti laiku taikomos veiksmingos pagalbos priemonės ir nuolatinis jų poveikio analizavimas.

Ugdymo procese:

- ✓ planuoti ir prireikus koreguoti ugdymo turinį, pasitelkiant švietimo pagalbos specialistus ir atsižvelgiant į vaiko ugdymosi pagalbos poreikius;
- ✓ išnaudoti visas ugdymo plano galimybes (pamokas, konsultacijas, dalyko papildomas pamokas, klasę dalinti į mažesnes grupes);
- ✓ reguliariai teikti mokiniui grįžtamąjį ryšį apie jo mokymąsi ir elgesį;
- ✓ stiprinti motyvą;
- ✓ įtraukti tėvus (globėjus, rūpintojus) į pagalbos vaikui teikimą;

Pasireiškus kitiems sunkumams mokytojas gali:

- ✓ pašalinti šalutinę, nereikšmingą informaciją, paliekant tik pagrindinę, svarbiausią mokymosi medžiagą;
- ✓ didesnės apimties mokymo turinį suskaidyti į mažesnes dalis; kiekvienos dalies pabaigoje pateikti klausimus, užduotis, kad mokinys sutelktų dėmesį į užduoties esmę;
- ✓ ilgesnes instrukcijas suskaidyti į keletą pakopų ir pateikti jas mokiniui prieš kiekvieną užduoties dalį;
- ✓ atliekant užduotis, atlikti tarpinius vertinimus ir pastebėjimus;
- ✓ taikyti padėsinimus, pagyrimus, apdovanojimus;
- ✓ socialinių įgūdžių ugdymui taikyti situacinius žaidimus, nagrinėjančius ir imituojančius įvairias socialines situacijas ir bendravimo būdus.

Nepalankūs aplinkos veiksniai gali būti sulėtėjusios vaiko raidos priežastimi. Rekomendacijas dėl pradinio ugdymo koncentruoti mokinių, patiriančių mokymosi sunkumų dėl sulėtėjusios raidos ugdymo, žiūrėti „Mokymosi sunkumų dėl sulėtėjusios raidos“ dalyje.

Emocinės krizės

Pedagogų emocinės paramos ir pagalbos vaikui strategijos:

- ✓ Kalbėdamiesi būkite nuoširdūs, primygtinai nieko nereikalaukite, aktyviai išklausykite.
- ✓ Leiskite vaikui pasakoti laisvai, ne tai kas jus domina, o tai ką jis pats nori pasakyti.
- ✓ Pasistenkite atsakyti į visus vaiko klausimus, o jei atsakymų nežinote, pripažinkite tai ir įsipareigokite padėti rasti atsakymus.
- ✓ Neapgaudinėkite, nenutylėkite ir nemeluokite vaikui, norėdami jį apsaugoti, nes tai supratęs, jis pasijaus apgautas ir išduotas.
- ✓ Nuraminkite vaiką įsipareigodami būti šalia tol, kol jam reikės ir tesėkite šį pažadą.
- ✓ Paaiškinkite vaikui, kad jis nekaltas dėl to, kas įvyko (išskyrus atvejus, kai tai nutiko dėl tikslingo vaiko veikimo ar neveikimo).
- ✓ Pasidalinkite su vaiku savo emocijomis, kaip jaučiatės jūs.
- ✓ Informuokite vaiką, jei suprantate, kad apie krizę turėsite informuoti kitus asmenis.
- ✓ Pasidomėkite, ar vaikui teikiama reikalinga psichologinė ar kita švietimo pagalba.
- ✓ Greta emocinės paramos ir pagalbos padėkite vaikui kuo greičiau grįžti prie ankstesnės veiklos, gyvenimo būdo ir dienotvarkės.
- ✓ Jei krizės ar psichologinės traumos laikotarpiu vaikui suteikiama artimųjų, jam svarbių asmenų pagalba, parodoma empatija, atjauta ir meilė, jis sėkmingai įveikia emocinę krizę ir gali susidoroti su psichologinių traumų pasekmėmis.

Nerealizuoti ypatingi gebėjimai

- ✓ Taikyti mokymosi tyrinėjant, eksperimentuojant, atrandant ir išrandant, kuriant, bendraujant ir bendradarbiaujant strategijas.
- ✓ Ugdyti metakognityvinius mokinių gebėjimus (tinkamų mokymosi strategijų pasirinkimas, veiklos rezultatų numatymas, savireguliacijos strategijų taikymas periodiškai įsivertinant savo mokymąsi).
- ✓ Užtikrinti ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remtis mokinio individualia pažanga ir orientuotis į jo gabumus ir stiprybes.
- ✓ Skatinti mokinį išsikelti sau ugdymosi tikslus ar juos kelti kartu su mokiniu. Taip mokinys jaus didesnę atsakomybę siekti užsibrėžtų tikslų.
- ✓ Suteikti galimybę rinktis užduotis, veiklas ir jų atlikimo būdus.
- ✓ Sukurti iššūkių, kurie skatintų mokinio stiprybes, spartinti ugdymą stiprybės srityje.
- ✓ Padėti mokiniui įveikti atotrūkį tarp bendrosiose programose numatytų ir mokinio turimų žinių, įgūdžių ir gebėjimų ir jų panaudojimo veikloje.
- ✓ Pateikti realių asmenybių gyvenimo pavyzdžių, diskutuoti apie skirtingas kultūras, skirtingus požiūrius į ypatingų gebėjimų raišką.
- ✓ Palaikyti mokinį ir išsakyti pasitikėjimą jo gebėjimais.
- ✓ Suteikti laiko ir galimybių mokiniui realizuoti savo gabumus, būti su gabiais bendraamžiais.
- ✓ Paskatinti konsultuotis dėl profesijos pasirinkimo.

REKOMENDACIJOS KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ TURINTIEMS MOKINIAMS

Fonetiniai sutrikimai

Kalbėjimo sutrikimą turintys mokiniai daugiausiai mokymosi sunkumų patiria lietuvių kalbos ir užsienio kalbų pamokose, tačiau sunkumai gali kilti ir mokantis kitų mokomųjų dalykų, kur reikia atsakinėti žodžiu (istorija, geografija ir kt.). Mokinams, turintiems kalbėjimo sutrikimų rekomenduojamos įvairios skaitmeninės skaitymo ir rašymo mokymosi priemonės, pavyzdžiui:

Skaitymo mokymo pratimai:

https://www.youtube.com/watch?v=_mldt7BLtEg

Skaitymo įgūdžių tobulinimo pratimai:

<https://www.youtube.com/watch?v=y39zCUN0K3g>

Dviskiemeniai atvirų skiemenų žodžiai:

<https://www.wordwall.net/resource/11957547/skaitmenin%C4%97s-skaitymo-u%C5%beduotys>

Dviskiemenių žodžių skaitymas, kai abu skiemenys yra uždari:

<https://www.wordwall.net/resource/12004724/%C5%beod%C5%bei%C5%b3-skaitymas-kai-abu-skiemenys-yra-u%C5%bedari>

Triskiemenių žodžių skaitymas:

<https://www.wordwall.net/resource/12035168/triskiemeni%C5%b3-%C5%beod%C5%bei%C5%b3-skaitymas>

Teikiant pagalbą mokiniams nuotoliniu būdu, galimos trys praktikos: sinchroninis, asinchroninis ir mišrus mokymo būdas.

Sklandaus kalbėjimo sutrikimai

Sklandaus kalbėjimo sutrikimą turintys mokiniai daugiausiai mokymosi sunkumų patiria lietuvių kalbos ir užsienio kalbų pamokose, tačiau sunkumai gali kilti ir mokantis kitų mokomųjų dalykų, kur reikia atsakinėti žodžiu (istorija, geografija ir kt.). Mokinį ugdančiam mokytojui, jei nėra mokykloje logopedo, rekomenduojama taikyti šiuos būdus:

- Vienas iš būdų sumažinti mikčiojimą gali būti sakyti žodžius ir juos rašyti.
- Jei užsikirtimai žodžio pradžioje, tikslinga patęsti pirmą žodžio garsą rašant.
- Jei užsikertama žodžio viduryje, nejučiomis padėkite mokiniui kartu pasakyti žodį.
- Pasakoti mokykite pagal iš anksto pasiruoštą planą, klausimus pateikite aiškiai ir nuosekliai.
- Leiskite mokiniui pirma pasakyti tyliai, o po to garsiai, jei jam taip lengviau.
- Mikčiojimą dažnai išprovokuoja nuovargis, per didelis mokymosi krūvis, todėl ribokite užduočių kiekį. Labai svarbu iki pabaigos išklausti mikčiojantį, jo neskubinti.
- Ritminga kalba su judesiais lengvina mikčiojimą, todėl nestabdykite mokinio gestikuliacijos, o esant galimybei skatinkite parodyti kūno judesiais.
- Mikčiojantis mokinytis dainuodamas nemikčioja, todėl skatinkite jį šiai veiklai.

- Dirbant grupinį darbą, sklandaus kalbėjimo sutrikimą turinčių mokinių nereikalaukite kurti dialogų, pasisakymų, o geriau skirkite kitą užduotį – pvz.: jis galėtų iliustruoti užduotį piešiniu, schema ar diagrama, t.y. atlikti užduotį, nereikalaujančią kalbėjimo.
- Tikslinga leisti kalbėti pagal iš anksto pasiruošus pasakojimo planą, pasitelkiant vaizdines priemones, paveikslėlius. Jei mokiniui sunku sklandžiai pasakoti, rekomenduojame keisti jį į atsakinėjimą į klausimus. Jei yra galimybė, kalbėjimą pakeiskite atsakinėjimu raštu.
- Kartais kalbėjimo ir kalbos sutrikimą turintiems mokiniams sunku išmokyti skaityti ir rašyti, todėl gali būti naudojami ne tik įprastiniai, bet ir alternatyvūs mokymo būdai.

Multisensorinis mokymosi būdas (kuo daugiau sensorinių pojūčių vienu metu - rega, klausa, lytėjimas):

- Vienu metu mokytojas rodo raidę, taria ją atitinkantį garsą, apveda raidę pirštu. Mokinys stebi mokytojos rankos judesį užrašant raidę, pats taria garsą, rašo raidę ore ar sąsiuvinyje.

Visuminis mokymosi būdas:

- mokinys klausosi kitų mokinių ar mokytojo skaitymo, stebimos iliustracijos;
- kol vaikas dar negeba savarankiškai užrašyti, mokytojas ar tėvai užrašo mokinio išsakytas jo mintis, o mokinys gali nupiešti pasakojimo iliustraciją;
- skaitom ir pagal iliustracijas orientuojantis, apie ką šis tekstas, bandoma nuspėti pasakojimo pabaigą;
- rašoma, dėlioiant arba remiantis pateiktomis sakinių, žodžių, skiemenų kortelėmis, tekstą nurašant nuo jų, t. y. einant nuo visuminio prie atskiro.

Kontekstinis mokymosi būdas:

- skaitant pratinamasi tikėtis tam tikro žodžio, minties, orientuotis pagal tai, apie ką buvo kalbama, kuomet domimasi, kur tai vyko, t. y. pagal komunikacinę situaciją;
- mokinys geriau suvokia mintį, kai pateikiamos iliustracijos pagalbiniai simboliniai ženklai;
- pratinamasi nujusti sakinio struktūrą, jo pabaigą, žodžio galūnę, remiantis šnekamosios kalbos analogija.

Vizualinis mokymosi būdas:

- skaitoma, tapatinant naujoje situacijoje sutinkamus žodžius ir sakinius su jau žinomais, esančiais sakinių kortelėse, vaiko žodynėliuose, raidynuose.

Verbalinis mokymosi būdas:

- mokinys klausosi mokytojo ar draugo skaitomo teksto ir seka intonaciją, pauzes, bando suvokti ir pasakyti, kiek atskirų minčių jie išsakė;
- bendrai kuriamos istorijos, kiekvienam mokiniui pridedant po vieną mintį ar frazę;
- žaidžiami žodžių žaidimai, įvairiai vartojami garsažodžiai, sakomi vienu garsu besiskiriantys žodžiai ir nusakoma jų reikšmė, kuriami vis nauji prasmingi žodžiai, prie jų pridedant po vieną garsą ar skiemenį;
- raidėms sugalvojami smagūs pavadinimai, pvz.: A – stogelis, H – kopetėlės ir pan.

Daugumos sklandaus kalbėjimo sutrikimą turinčių mokinių kalbos tempas tampa sklandesnis sulėtinus kalbėjimo tempą, skiemenuojant, atliekant ritmiškus judesius rankomis, kalbant rašymo metu, pasakojant pagal vaizdinę medžiagą, girdint pašalinį triukšmą, taikant uždelsto girdimojo ryšio priemones.

Mikčiojantį mokinį ugdantiems pedagogams ir tėvams rekomenduojama susipažinti su skaitmenine atmintine:

- <https://www.sc.joniskis.lm.lt/images/naujienu/A-MIKCIOJU.jpg>

Fonologiniai sutrikimai

Jei mokykloje nėra logopedo, mokytojas gali naudoti šią garsų tarimo mokymo(si) strategiją: mokoma(si) garso akustinės išraiškos atpažinimo, kurį lydi tradicinis garso tarimo mokymas skirtingais lygmenimis (izoliuoto garso, garso tarimo skiemenyje, žodyje, sakinyje).

Fonologinio suvokimo strategija: fonemų požymių bei žodžio skiemenų nustatymo įgūdžių formavimas:

- mintyse atpažinti bet kurį skiemenį, nepriklausomai nuo skiemens padėties ar tipo, tiek nesudėtingos sandaros žodžiuose, tiek sudurtiniuose žodžiuose. Tai formuoja kalbos apdorojimo įgūdžius: atpažinimą, išsaugojimą ir girdėto bei įsiminto žodžio fonologinės struktūros išlaikymą, taip pat išgirstų sekų programavimą.
- klasifikuoti išgirstus žodžius, kuriuose yra viena ar kelios panašios fonemos. Šių fonemų painiojimas sąlygoja rašymo sutrikimui būdingas klaidas. Procesas apima žodžio izoliuotų fonemų garsų sekoje nustatymą, jų palyginimą ir atpažinimą bei priskyrimą atitinkamai kategorijai.

Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikams labiausiai tinkamos užduotys:

- atpažinti vienodus garsažodžius, žodžius, frazes pagal aukštumą, balso tembrą ir jėgą, raidėmis pažymėti išgirstus garsus,
- išskaidyti žodį skiemenimis ir suskaičiuoti žodžio skiemenis; išskaidyti žodį į jį sudarančius garsus, suskaičiuoti žodžio garsus.
- užrašyti išgirstus žodžius, kuriuose kyla rašybos sunkumai,
- sujungti skiemenis į žodį bei garsus į žodį.
- perskaityti raides ir užrašytus žodžius.

Panašių garsų skyrimo (diferencijavimo) strategija:

- skirti panašius garsine sudėtimi žodžius,
- diferencijuoti fonemas, skiemenis ir žodžius,
- atpažinti besirimuojančius žodžius arba pasakyti su nurodytuoju besirimuojantį žodį,
- nustatyti, ar žodžiai prasideda/baigiasi tuo pačiu, ar kitu garsu,

- pasakyti žodį be tam tikro skiemens arba pakeisti jį kitu skiemeniu; pasakyti žodį be tam tikro garso arba pakeisti jį kitu garsu.

Rašymo proceso automatizavimo strategija:

- užrašyti neegzistuojančius žodžius ir panaudoti „neginčijamą žodyną“. Neegzistuojančių žodžių rašymas gali pasitarnauti kaip priemonė, leidžianti vertinti ir atpažinti, kokiais pažintiniais procesais vadovaujasi vaikas, kai rašo. „Neginčytino žodyno“ veikla naudojama siekiant dviejų tikslų: mažiau svarbu stiprinti mechaninį išmokimą ar praplėsti žodyną, bet reikšminga formuoti rašymo sąmoningumą bei aktyvinti savikontrolę.

Kompensacinės strategijos:

- naudoti įvairias žiniasklaidos priemones, tiek perteikiant medžiagą, tiek skiriant užduotis namų darbams, kad mokiniai galėtų surasti informaciją bei pademonstruoti mokymosi rezultatus,
- naudoti vaizdines priemones (kilnojamas raidynas, skaičiavimui skirtos juostelės, reljefiniai žemėlapiai, maketai, geometrinės figūros ir pan.),
- suskirstyti veiklas pagal jų sunkumą ir daugiau dėmesio skirti pirmą kartą pristatomi naujai informacijai,
- užduotį suskaidyti mažais žingsniais, kad mokiniai galėtų geriau susikaupti ir teisingai atliktą paskirtas veiklas,
- atsižvelgti į šių mokinių lėtą rašymo tempą, lyginant su bendraamžiais, neprašyti jų užsirašyti tai, kas sakoma, vengti nebūtinų sakinių, vietoj to siūlyti pasirengti grafines schemas ar abstrakčius planus, jei reikia, užduočių atlikimui galima skirti papildomo laiko,
- įsitikinti, ar darbo nepradedantis mokinys supranta užduotį ir veiklą,
- naudoti kompensacinės strategijas suteikiant daugiau vizualinio ir girdimojo pastiprinimo,
- taikyti vizualines strategijas, kurios padėtų išmokti rašybos taisyklių, bet vyresniems nei 8 metų amžiaus vaikams, kurie dažnai klysta, geriau pasiūlyti kompensacines priemones, pvz.: leisti jiems naudoti programinę įrangą, ištaisančią rašymo darbus,
- leisti pristatyti atliktus darbus alternatyviais rašytiniam tekstui būdais (kompiuteriu parengtas pristatymas, garso įrašas, filmuota medžiaga ir pan.).

Galima naudotis šiais interaktyviais mokomaisiais žaidimais ir užduotimis.

<https://www.lietutis.lt/zaidimas-lietutis.php> - Žaidimas „Lietutis“ yra sukurtas lietuviškos klaviatūros įgūdžiams treniruoti ir lietuviškų žodžių žodynui turtinti. Šis lavinantis žaidimas tinka specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, kurie tik pradeda rašyti, spausdinti tekstą lietuvių kalba.

<https://gudrutisdutis.lt/lt/zaidimai> Gudrutis HYPERLINK

"<https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaitmenines-mokymopriemones/>

[priemones/priemone/65](https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaitmenines-mokymopriemones/priemones/priemone/65)"Dutis HYPERLINK "<https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaitmenines-mokymopriemones/>

[priemones/priemone/65"](#) – tai įvairūs lietuvių kalbos žaidimai, skirti ikimokyklinio, priešmokyklinio ir 1-4 pradinių klasių mokiniams. Tinka specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.

<https://www.emokykla.lt/upload/electronic> HYPERLINK

["https://www.emokykla.lt/upload/electronic_resources/Zodziu_Zaidimai_vart_zinynas.pdf"](https://www.emokykla.lt/upload/electronic_resources/Zodziu_Zaidimai_vart_zinynas.pdf)resources/Zodziu_Zaidimai_vart_zinynas.pdf - Žodžių žaidimai - interaktyvi programa, skirta ikimokyklinio ir pradinio mokyklinio vaikų kalbos ir kalbėjimo gebėjimams bei įgūdžiams ugdyti.

<https://ziburelis.lt/nemokamai/rask-zodi/zaisti>

<https://ziburelis.lt/nemokamai/mokykis-tarti-zodzius/zaisti>

<https://ziburelis.lt/programeles> - Tai lietuviškos mokomosios programėlės, skirtos ikimokykliniam, priešmokykliniam, pradiniam ugdymui mokytis pažinti raides, lavinti skaitymo įgūdžius, mokytis skirti akustiškai panašias raides. Žaidimai tinkami specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.

<http://www.frepy.eu/> - Skirta mokytis raides, skiemenis, žodžių, sakinių, teksto suvokimui.

<http://kristianaweebly.weebly.com/> - Įvairios ugdymo(si) priemonės.

Kalbos neišsivystymas

Mokinių, kurių kalbos neišsivystymas nežymus, sutrikusi visa kalbos sistema, todėl jie patiria mokymosi sunkumų ne tik lietuvių kalbos pamokose, bet ir mokantis daugelio kitų mokomųjų dalykų, todėl būtina plėtoti visas kalbos sritis:

- kryptingai plėsti aktyvųjį ir pasyvųjį žodyną, paaiškinti neaiškius, vaikui nežinomus žodžius, o kad geriau įsimintų, parodyti daiktus paveikslėlyje, įvardinti daiktų požymius, jų paskirtį, mokyti daiktą priskirti tam tikrai kategorijai (medis, žaislas, daržovė ir pan.);
- skatinti kalbėti pilnais sakiniais, siekiant tarpusavyje derinti žodžius, pasakyti juos tinkamu linksniu, tikslinti kalbos gramatinį taisyklingumą natūraliose aplinkybėse, (pvz., atkreipti dėmesį į prielinksnių vartojimą praktinėse situacijose, mokyti pasakoti trumpas pasakėles: iš pradžių padėti klausimais, o vėliau tegul bando pats atpasakoti neilgą pasakojimą;
- mokyti rišliais penkiaais-šešiais sakiniais apibūdinti daiktus, gyvūnus, nurodyti panašumus ar skirtumus tarp jų ir t.t., mokyti lyginti, grupuoti, apibendrinti.
- skatinti išreikšti mintis žodžiais, aptarti knygų iliustracijas, skaityti pasakas, mokyti dainelių ar trumpų eilėraščių, skatinti kurti nuoseklų siužetą, plėtoti kūrybiškumą.

Dar daugiau mokymosi sunkumų patiria mokiniai, kurių kalbos neišsivystymas vidutinis ir žymus. Todėl ugdant šiuos mokinius būtina pateikti trumpas ir aiškias instrukcijas arba įsitikinti, kad mokiniai suprato ilgus aiškinimus, žodinę informaciją rekomenduojama pateikti kartu su paveikslėliais, nuotraukomis, demonstruoti natūralius pavyzdžius, taip mokiniai geriau sutelks dėmesį, supras ir įsimins, ko mokosi. Siūlyti žaisti lavinamuosius žaidimus.

Ugdant mokinius su kalbos neišsivystymu galima naudotis šiais interaktyviais mokomaisiais žaidimais ir užduotimis:

<http://lietuviu1-4.mkp.emokykla.lt/> - „MOKAUSI LIETUVIŲ KALBOS“ – tai skaitmeninė specialioji mokymo priemonė 2014 skiriama 1–4 klasių mokiniams, turintiems lietuvių kalbos mokymosi sunkumų.

<http://www.tuciai.lt/> - Tai pasakos - žaidimai, skirti 2–5 metų vaikams. Pasakos lavina įvairias vaiko ugdymosi kompetencijas: kalbos, pažinimo, meninės raiškos.

<https://www.ismanimokykla.lt/lt/skaitmenines-itraukiojo-ugdymo-priemones--> - Tai skaitmeninių išteklių rinkinys "EduSensus", skirtas mokymosi sunkumų ir raidos sutrikimų turinčių vaikų ugdymui.

REKOMENDACIJOS INTELEKTO SUTRIKIMUS TURINTIEMS MOKINIAMS

Nežymus intelekto sutrikimas

- Naudoti mokinio gebėjimus atitinkančią mokomąją medžiagą. Ji turi būti aiški, suprantama, konkreti, vaizdinė;
- kalbėti trumpais sakiniais, lėčiau, paryškinant intonaciją, vengti abstrakčių sąvokų;
- bendrojo ugdymo vadovėlių turinį parinkti, atsižvelgiant į mokinio gebėjimus;
- naudoti specialiąsias mokymo priemones;
- mokyti ir skatinti mokomąją medžiagą pa(si)žymėti, iš/įvardinti, įrašyti, sujungti, paryškinti, suskirstyti ir pan.;
- aiškinimą derinti su vaizdinėmis priemonėmis ir/ar praktine veikla (rodyti temą aiškinančius filmukus, paveikslus, kt.);
- naudoti darbą grupėje, kad mokinys turėtų veiklos pavyzdį ir būtų draugiškai skatinamas;
- vadovauti mokinių mokymuisi ir teikti tinkamą pagalbą („pastoliavimo“ metodas);
- sukonkretinti abstrakčią informaciją, turinį glaudžiai sieti su mokinio interesais ar patirtimi;
- įtvirtinant žinias ar gebėjimus, naudoti skirtingas priemones ir veikti skirtingoje aplinkoje (pvz., atrasti reikiamą datą skirtingo formato kalendoriuose);
- taikyti tarpdalykinių ryšių strategiją: būtiną informaciją kartoti įvairiose ugdymo situacijose;
- formuoti tinkamas vertybines nuostatas: laikytis elgesio, bendravimo taisyklių, higienos normų ir kt.;
- mokyti stebėti daiktus, objektus, juos lyginti, rasti esminius požymius, panašumus, skirtumus;
- įsitikinti, ar mokinys suprato užduotį, klausimą, skaitomo teksto žodžius, prasmę;
- pateikti užduoties atlikimo pavyzdį (geriausia – vaizdiniu būdu);
- mokyti naudotis daugybės, matų lentelėmis, taisyklių kortelėmis ir pan., leisti jomis naudotis ir atsiskaitymo metu;
- nuolat kartoti išmoktą medžiagą;
- kaitalioti veiklos rūšis: rašymo, skaitymo užduotis keisti praktine konstravimo, modeliavimo, stebėjimo veikla;
- mokyti planuoti savo veiklą, jos nuoseklumą: tik atlikus vieną užduotį imtis kitos, užbaigti užduotį, pasitikrinti klaidas;
- drąsinti mokinį veikti savarankiškai.

Vidutiniškai ir žymiai sutrikęs intelektas / Labai žymiai sutrikęs intelektas

- aiškiai pateikti instrukcijas, mokomąją medžiagą, iliustruojant vaizdine medžiaga, spalviniais ar kitais simboliais;
- skatinti klasės draugų pagalbą pamokoje;
- mokinio darbo vietoje riboti dėmesio trikdžius;
- suskirstyti užduotis nedideliais fragmentais, mokyti etapais;
- suasmeninti ugdymo turinį, priartinant prie mokinio patirties;
- taikyti kompiuterines programas, padedančias suprasti priežasties – pasekmės ryšį, sutelkti dėmesį į konkretų objektą, jo atliekamą veiklą ir kt.;
- taikyti specialią kompiuterinę įrangą (pritaikytą klaviatūrą, alternatyvią pelę, jungiklį, kt.);
- pastebėti menkiausią pažangą ir už ją skatinti.

Esant intelekto sutrikimui, Bendrosios ugdymo programos individualizuojamos. Individualizuojant programą svarbu: paprastinti, konkretinti, siaurinti jos turinį, sutelkiant dėmesį į praktinių žinių suteikimą bei mokymą jas pritaikyti gyvenime. Formuojant gebėjimus svarbu daugiau laiko skirti mokomosios medžiagos kartojimui. Atskirais atvejais ugdymo turinys gali būti orientuotas į mokinio socialinių, orientacinių gebėjimų bei savarankiško gyvenimo įgūdžių lavinimą. Formuojant individualizuotos programos turinį, svarbu jį sieti su Bendrosiomis programomis, kad mokinys galėtų įsitraukti ir dalyvauti bendroje klasės veikloje. Mokiniui yra teikiama švietimo pagalba, kurią užtikrina mokykla. Švietimo pagalbą teikiantys specialistai (psichologas, logopedas, specialusis pedagogas, socialinis pedagogas, judesio korekcijos pedagogas, mokytojo padėjėjas ir kt.), pagalbos tikslai ir intensyvumas yra numatomi pagalbos mokiniui plane. Švietimo pagalbą teikiantys specialistai padeda mokiniui įveikti mokymosi sunkumus bendradarbiaudami su mokytojais ir mokinio tėvais (globėjais, rūpintojais). Specialistai konsultuoja tėvus vaiko ugdymo ir jo gerovės klausimais. Švietimo pagalba mokiniui gali būti laikina arba nuolatinė, priklausomai nuo individualiame ugdymo plane keliamų ugdymo(si) tikslų ir mokinio poreikių. Siekiant mokinio įtrauktiems klasėje, pasirenkami kuo mažiau stigmatizuojantys ugdymo ir švietimo pagalbos teikimo būdai ir formos: specialiosios pamokos, konsultacijos, pagalba ugdymosi veiklose, ir kt. Mokiniams, kurie turi vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, arba dėl įgytų ar įgimtų sutrikimų negali savarankiškai dalyvauti ugdymo procese, gali būti skiriamas mokytojo padėjėjas, kuris teikia specialiąją pagalbą. Mokytojo padėjėjas padeda mokiniui orientotis ir judėti aplinkoje, apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena, įsitraukti į ugdomąją veiklą ir pagal galimybes joje dalyvauti, kt.

REKOMENDACIJOS JUDESIO IR PADĖTIES BEI NEUROLOGINIUS SUTRIKIMUS TURINTIEMS MOKINIAMS

Judesio ir padėties bei neurologinių sutrikimų turinčių mokinių įtraukimas į ugdymo procesą, pirmoje eilėje suponuoja:

- a) **aplinkos pritaikymą**;
- b) **sveikatos stiprinimą** (medikamentinis gydymas, įvairios terapijos, tinkamas darbo –poilsio režimas ir pan.);
- c) **mobilumo užtikrinimą**, naudojant mokiniui individualiai parinktą **kompensacinę techniką**, kuri leidžia maksimaliai užtikrinti mokinio mobilumą, bei sukuria jo poreikius užtikrinančią saugią darbo bei poilsio vietą(as);
- d) **sutrikusių funkcijų lavinimą**, atstatymą (gydomoji kūno kultūra, ergoterapija, masažas ir pan.), kas padeda maksimaliai dalyvauti, įsitraukti į ugdymą, siekti įgyti žinių, gebėjimų, kompetencijų;
- e) parinkimą ir pritaikymą **informacinių komunikacinių technologijų**, leidžiančių kuo aktyviau dalyvauti ugdymo procese bei sudarančių galimybes būti maksimaliai nepriklausomu nuo aplinkinių pagalbos;
- f) **alternatyvios komunikacijos** parinkimas ir praktinis naudojimas (esant kalbėjimo ir kalbos sutrikimams).

Mokykla, formuodama, mokinio ugdymo turinį ir organizuodama bei įgyvendindama ugdymo procesą, mokiniui, turinčiam **judesio ir padėties** bei neurologinių **sutrikimų**, vadovaujasi Bendrųjų ugdymo planų nuostatomis, atnaujintomis Bendrosiomis ugdymo programomis ir kitais šių mokinių ugdymą reglamentuojančiais teisės aktais. Bendrosios ugdymo programos pritaikomos atsižvelgiant į kiekvieno mokinio individualias ugdymosi galimybes ir poreikius.

Mokykla mokinio, turinčio judesio padėties bei neurologinius sutrikimus ugdymo planą sudaro, atsižvelgdama į mokinio galias vadovaudamasi *Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos patvirtintais einamųjų mokslo metų ugdymo planais bei rekomendacijomis* (<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fbb37630ac4711eba6328c92adabc234?jfwid=kjtiqgoc5>):

- „nemokyti technologijų turinčiojo judesio ir padėties bei neurologinių sutrikimų (išskyrus lengvus), o vietoj jų mokinsys gali rinktis kitus individualaus ugdymo plano dalykus, tenkinančius specialiuosius ugdymosi poreikius, gauti pedagoginę ar specialiąją pedagoginę pagalbą,
- judesio ir padėties sutrikimų turinčio mokinio individualus ugdymo planas sudaromas vadovaujantis Bendrųjų ugdymo planų 75, 109 ir 129 punktais. Ugdymo plane pamokos turėtų būti skiriamos gydomajai kūno kultūrai, sensomotorikai lavinti, naudojimosi kompiuteriu įgūdžiams formuoti, komunikaciniams gebėjimams ugdyti“.

REKOMENDACIJOS ELGESIO AR/IR EMOCIJŲ SUTRIKIMUS TURINTIEMS MOKINIAMS

Remiantis bendraisiais vaikų ir paauglių, turinčių elgesio ir/ar emocinių sutrikimų elgesio klasėje modeliavimo principais pedagogo užduotys yra:

- išskirti problemines vaiko elgesio sritis (pvz., socialinė sąveika, komunikaciniai gebėjimai, agresyvus elgesys ir t. t.) ir formuoti vaiko socialinius įgūdžius;
- mokyti vaiką tinkamo elgesio būdų ir tam galima pasitelkti įvairius metodus (pvz., padėti jam spręsti konfliktus, įtraukti jį į tam tikras veiklas, kurios skatintų jo savigarbą);
- nuo drausminimo ir kontrolės ar globos palaipsniui pereiti prie pozityvaus elgesio skatinimo;
- plėtoti ir skatinti bendravimą su bendraamžiais, kad vaikas nesijaustų vienišas, kad ugdytų poreikį bendradarbiauti;
- vaikui svarbu patirti sėkmę, ir mokytojai turi suorganizuoti veiklas, kurios padėtų tai patirti;
- mokytojai turi ugdyti savo elgesio valdymo įgūdžius (balso ir kūno kalbos panaudojimą mokinio elgesiui valdyti, dėmesio visiems klasės mokiniams padalijimą, gerų mokinio elgesio manierų modeliavimą, apgalvojimą ir tinkamų apdovanojimų bei nuobaudų metodų formavimą).

Rekomendacijos mokytojui, kaip taikyti elgesio valdymo technikas klasėje:

a. Elgesio kontraktas/sutartis: ja siekiama keisti vaiko elgesį ir joje apibrėžiama kiekvieno dalyvio atsakomybė. Tą padaryti mokytojui gali pagelbėti mokyklos psichologas, socialinis pedagogas. Vaikas irgi įtraukiamas į šį procesą. Elgesio sutartys neturėtų būti naudojamos tokiam elgesiui, kurio vaikas nekontroliuoja (pvz., ADS turinčio vaiko nedėmesingumas). Jos yra intervencijos strategija, naudojama padėti vaikui geriau pasirinkti.

b. Žetonų sistema: tai būdas atsilyginti už teigiamą elgesį. Sistemą nustato mokytojas ir paprastai ji veikia geriau, kai naudojama visoje klasėje. Žetonai naudojami iškeisti juos į prizus, kuriuos turi mokytojas. Ši sistema skatina visų teigiamą elgesį. Ar žetonų sistema veiks, priklauso nuo mokytojo įsipareigojimų. Jei mokytojas nenuosekliai naudoja žetonus, tai nebus efektyvu.

c. „Pagauk mane, kai aš elgiuosi gerai“: teigiamo dėmesio teikimas gali vaiką paskatinti atsisakyti neigiamo dėmesio. Kiek įmanoma nekreipkite dėmesio į vaiko elgesį, kuris netinkamas ir kuriuo jis siekia neigiamo dėmesio. Tačiau kai tik pastebėsite vaiko teigiamą elgesį, pagirkite, atkreipkite vaiko dėmesį („Ačiū, kad ramiai sėdėjai savo vietoje“, „Man patinka, kad pakėlei ranką“ ir pan.).

Informacija apie pedagogo (kito suaugusio) veiksmus, kurie provokuoja, eskaluoja arba neutralizuoja, nutraukia vaiko netinkamą elgesį:

a. Pedagogo veiksmai, provokuojantys vaiko problemą elgesį: šaukia; „Aš esu viršininkas“; reikalauja paskutinio savo žodžio; žemina; sarkastiškai kalba; naudoja fizinę jėgą; daro prielaidą, kad vaiko elgesys yra sąmoningas ir tyčinis; daro prielaidą, kad vaikas žino, kodėl jis tokį elgesį demonstruoja; įtraukia kitus į savo konfliktą su vaiku; naudoja dvigubus standartus; pamokslauja; maldauja taip nesielgti; įpina nesusijusius įvykius; perdėm apibendrina.

b. Pedagogo veiksmai, kurie užkerta kelią vaiko elgesio problemų sustiprėjimui: naudoja žodžius, kūno kalbą ir paraginimus, kurie mažina vaiko įtampą, informuoja apie palaikymą ir ramiai nukreipia dėmesį; nesiginčija, negrasina ir nenustato tokių ribų, kurių negali užtikrinti; vengia jėgų kovos (neiškelia ultimatumų, neverčia vaiko rinktis laimėjimą-pralaimėjimą); pripažįsta, kad klysta ir atsiprašo vaiko („Aš neturėjau to sakyti“); naudoja aktyvų klausymą; leidžia vaikui suprasti ir žinoti, kad bando nuoširdžiai spręsti jo situaciją; nepaisant iššūkio, sutelkia dėmesį į vaiko elgesį ir bando suprasti, kas tokį elgesį paskatino; modeliuoja emocinę ir elgesio reguliaciją situacijoje kalbėdamas ramiai; vengia grasinančios ir bauginančios kūno kalbos.

PATARIMAI, KAIP SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIUS MOKINIUS MOKYTI RAŠYTI IR SKAITYTI

- Lėtai arba sunkiai skaitantiems mokiniams padeda „skaitymas kartu“, įrašyti tekstai ir mokomoji medžiaga leidžia geriau įsisavinti spausdintinę medžiagą.
- Mokiniams, kuriems sunkiai sekasi įsiminti arba konspektuoti, užrašus gali paskolinti klasės draugas; toks mokinys gali pamokos medžiagą įsirašyti arba mokytojas jam gali duoti pamokos konspekto kopiją.
- Skaitymo sutrikimų turintiems mokiniams spausdintinį tekstą gali pakeisti „kalbančios“ knygos arba edukaciniai vaizdo įrašai ir filmai, kurie suteiks bendrą informaciją.
- Mokinys, kuris rašo lėtai, neįskaitomai arba dažnai sukeičia raides, užduotis raštu arba kontrolinius darbus gali atlikti naudodamasis magnetofonu arba kompiuterio programine tekstų apdorojimo įranga.
- Mokiniui, kuriam sunkiai sekasi rašyba, „žodynas darantiems rašybos klaidas“ arba kompiuterinis rašybos tikrintuvas gali padėti rašytinę medžiagą paversti įskaitoma.
- Mokiniai, kuriems sunku skaityti rankraštinių, mažą arba smulkų šriftą, gali pasinaudoti spausdintine dalomąja medžiaga, stambiu šriftu arba dvigubu intervalu spausdintais lapais
- Atminties ir klausymo įgūdžius padeda lavinti poezija, rimai, dainos, vaizdo ir garso medžiaga bei mnemonika (mnemotechnika-tai įvairūs būdai, palengvinantys įsiminimą ir papildomomis asociacijomis praplečiantys atmintį). Abstraktūs dėsniai, taisyklės geriau įsimenamos, kai susiejamos su ryškiais, gyvais pavyzdžiais, susikuriami asociaciniai ryšiai.
- Žodynui ir supratimui plėtoti mokinys gali sudaryti žodynėlio aplanką. Galima naudoti žodžių rezginius ir regimąsias vaizdines priemones, padedančias susieti išgirstus arba perskaitytus žodžius ir mintis.
- Mokiniai, kuriems sunku planuoti laiką, gali pasinaudoti įvairiais būdais ir priemonėmis, pavyzdžiui:
 - žadintuvu;
 - žymekliais žymimais tektais;
 - namų darbų dienoraščiu ir namuose, ir mokykloje;
 - paties mokinio parengtu darbo kalendoriumi.
- Mokiniai, kurie perrašydami daro klaidų ir jiems reikia įtvirtinti žinias, gali taikyti šiuos metodus: palikti tarpus po kiekvieno žodžio, frazės arba sakinio, arba naudotis dalomaisiais ruošiniais, skirtais nesugebantiems nurašyti nuo lentos arba darantiems klaidų diktuoju. Kairiarankiams mokiniams žodžių sąrašą pateikite ties dešine parašte. Stambiomis raidėmis rašantiems mokiniams dalomojoje medžiagoje turi būti palikti didesni tarpai žodžiams įrašyti.

- Būkite kantrūs su mokiniais, kurie lėtai įsisavina girdimąją informaciją (pvz., nevisiškai supranta užduodamus klausimus, sunkiai prisimena reikiamą informaciją arba formuluoja tinkamą atsakymą). Leiskite mokiniui neskubant apmąstyti atsakymą arba klausimus pateikite raštu.
- Žodinės ir rašytinės kalbos mokymas turi būti kuo glaudžiau susietas. Iliustracijas skaitomoje knygoje reikėtų panaudoti diskusijai užmegzti ir su skaitomu tekstu susijusiems žodžiams bei sąvokoms sudaryti. Remiantis skaitoma medžiaga galima parengti žodinę santrauką, žodžių rezginį, regimąjį arba kompiuterinį pristatymą.
- Rašybos mokykite multisensoriniu būdu, apimančiu žodžių sakymą, tarimą paraidžiui ir rašymą.
- Lėtai ir sunkiai skaitantiems mokiniams skaitomą temą palengvinkite vaizdajuostėmis, CD, DVD, televizijos programų vaizdo įrašais ar informacinėmis kompiuterinėmis technologijomis.

PATARIMAI, SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIUS MOKINIUS MOKANT MATEMATIKOS

- Pateikę klausimą prašykite paaiškinti, kaip mokiniai jį suprato.
- Klausimus užduokite taip, kad padėtumėte mokiniui pasitikėti savimi.
- Pateikite logiškas ir glaustas žodines instrukcijas. Sustiprinkite jas pagrindinėmis sąvokomis.
- Dažnai perskaitykite tai, kas parašyta lentoje.
- Iš klasės pašalinkite dirgiklius, pvz., mažinkite pernelyg didelį triukšmą, išjunkite mirksinčias šviesas ir t. t.
- Pakartokite arba perfrazuokite sudėtingas instrukcijas.
- Užrašykite mokinių pasisakymus lentoje arba demonstruokite projektoriumi.
- Struktūruokite kiekvienos pamokos medžiagą. Pamokos pabaigoje apibendrinkite svarbiausias dalis.
- Išsiaiškinkite, kaip mokinys suprato užduotį.
- Užduotis pateikite raštu ir žodžiu.
- Pateikite praktinių užduočių mokymosi sunkumų turintiems mokiniams.
- Tegul mokiniai, turintys mokymosi negalią, pabraukia pagrindinius žodžius ar veiksmus.
- pratybų sąsiuvinuose (atliktą užduotį peržiūrėkite kartu su jais).
- Sudėtingas namų darbų užduotis skirkite ne kitai dienai, o 2–3 dienoms.
- Išsamiai išdėstykite instrukcijas, kad mokiniai viską aiškiai suprastų.
- Naujus žodžius ir terminus užrašykite lentoje.
- Mokykite įsiminimo strategijų.
- Kalbėkite aiškiai ir tokiu tempu, kad SUP turintis mokinys galėtų sekti jūsų mintį.
- Techninis turinys turėtų būti pateikiamas mažais nuosekliais žingsneliais.
- Pateikite daug pavyzdžių žodžiu ar kitais būdais siekdami, kad temos būtų gyvenimiškos.
- Naudokite tiesiogines instrukcijas ir nesudėtingus terminus. Juos pageidautina pateikti po vieną.
- Rašykite įskaitomai, stambiu šriftu; stenkitės, kad lentoje nebūtų nereikalingos (nesvarbios) informacijos.
- Norėdami sukurti ryškesnes ir aiškesnes pasakojimo situacijas, naudokite vaizdines priemones.
- Pasiūlykite bendraamžių arba vyresnių mokinių pagalbą, jei mokiniui klasės tempas per greitas arba medžiaga per daug sudėtinga. Geriau skaitantis mokinys gali padėti apibendrinti tekstą arba pagrindinę skaitomo teksto mintį.
- Naudokite įdomias problemines situacijas iš vaiko patirties.

- Aptarkite problemines situacijas žodžiu. Tai naudinga vaikams, turintiems skaitymo sunkumų.
- Padrąsinkite vyresnius mokinius atlikti veiksmus su didesniais skaičiais.
- Pasiūlykite užrašyti sprendimo eigą, bet nepateikti atsakymo. Tai parodo, kad veiksmas svarbesnis negu teisingas atsakymas.
- Naudokite problemas, kai pateikta per daug arba per mažai informacijos. Mokiniai gali nustatyti patys, kokios informacijos trūksta, o kokia nereikalinga.
- Mokytojas gali pasiūlyti vaikams apibūdinti problemas žodžiu arba naudoti pavyzdžius iš jų patirties.
- Vartokite sąvokas „keli“ ir „daug“ vietoj skaičių patikrindami, ar mokiniai žino, kada kurią vartoti.
- Nuosekliai plėskite matematinių sąvokų žodyną.
- Naudokite spalvotus žymeklius svarbiausiai informacijai pabraukti.
- Žodžiu apibūdinkite kiekvieną daugiapakopio proceso žingsnį ar algoritmą.
- Padrąsinkite mokinius verbalizuoti problemos sprendimą.
- Pratybų lapų viršuje pateikite problemos sprendimo modelį.

Ugdymo diferencijavimo strategijos

Pakeisti kontekstą	Pakeisti pristatymą	Pakeisti elgesio laukimą ar pasekmes
Pageidaujamo elgesio programavimas Projektuokite pageidaujamą elgseną ir lavinkite būtinus įgūdžius anksčiau negu įgūdžiai bus reikalingi ir panaudojami.	Užduoties sunkumas Apgalvokite užduoties atlikimo tikslumą, pritaikykite ją mokinio gebėjimams, palengvinkite problemos sprendimą.	Laiko paskirstymas Pritaikykite ir paskirstykite laiką, skirtą užduočiai atlikti ir užbaigti.
<u>Pavyzdys</u> <i>Paprašykite, kad Marius atsisėstų į savo vietą ir pasėdėtų ramiai iki pamokos pradžios (1 min. prieš pamoką).</i>	<u>Pavyzdys</u> <i>Jurgai leidžiama pasinaudoti skaičiuotuvu, kad išspręstų sudėtingesnes matematikos užduotis ir kartu sumažintų kylančius sunkumus, didintų mokymosi motyvaciją.</i>	<u>Pavyzdys</u> <i>Saulius gali atlikti matematikos testą, padarydamas kelias klaidas. Mokytoja jam duoda daugiau laiko nei kitiems mokiniams, todėl jis testui atlikti galės skirti tiek laiko, kiek jam reikės.</i>
Dalyvavimo poreikis ir lygis Prisitaikykite prie mokinio dalyvavimo aktyvumo lygio ir padėkite jį aktyvinti.	Užduoties dydis Taikykite ir individualizuokite užduotis konstruodami į sėkmę orientuotas situacijas.	Rezultato siekimas Taikykite įvairius būdus, skatinkite aktyvų mokinių dalyvavimą žinių atgaminimo ir pritaikymo procesuose.
<u>Pavyzdys</u> <i>Paulina yra labai drovi. Mokytojas žino, kad ji kol kas nediršta aktyviai dalyvauti pamokoje (diskutuoti, kelti ranką ir t. t.). Mokytojas leidžia jai užrašyti atsakymą į kortelę. Tai mažina Paulinos nerimą ir skatina dalyvavimą pamokoje.</i>	<u>Pavyzdys</u> <i>Juliui sunkiai sekasi baigti užduotį. Mokytojas leidžia jam atlikti pusę ar dalį užduoties. Tai palaiko Juliaus motyvaciją dalyvauti.</i>	<u>Pavyzdys</u> <i>Ligitos verbaliniai paaiškinimai, atsakinėjimas žodžiu dažnai sunkiai suprantami, kai ji kviečiama kalbėti prieš klasę. Mokytojas leidžia jai parašyti savo atsakymus raštu ir skaityti juos individualiai mokytojui.</i>

ŠALTINIAI:

http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_metodines_rekomendacijos_Mokomes_kartu.pdf

<https://www.emokykla.lt/bendrasis/bendrosios-programos/bendruju-programu-projektai>

R.Kielaite(2013). „Kartu įveikime mokymosi sunkumus“

Gedutienė, R. (2017). Disleksijos archipelagas.

Gedutienė, R. (2018). Disleksija – nuo įvertinimo iki įveikos.